

ДИКИЙ ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
в.о. декана факультету кібербезпеки та інформаційних технологій,
кандидат юридичних наук

КІБЕРКРИМІНОЛОГІЯ: СУЧАСНИЙ НАПРЯМОК У НАУКОВІЙ ДУМЦІ

XXI століття стало епохою тотальної інформатизації та кібернетизації усіх сфер життя у більшості країн світу. З однієї сторони це дозволило покращити, спростити життя людей, з іншої створило нові виклики, наприклад кіберзлочинність.

В останні роки кіберзлочинність не тільки в Україні, а в світі набрала загрозливих масштабів. Багато в чому це зумовлено як відсутністю належного міжнародного співробітництва, так і швидкоплинними процесами, що відбуваються в кіберсередовищі. З кожним роком технології змінюються, створюються нові системи даних, програмне забезпечення, яке використовуються злочинцями тощо. Безумовно це вимагає адекватних заходів реагування на загрози та їх попередження, що повинно ґрунтуватися на наукових та практичних рекомендаціях.

Враховуючи сучасні тенденції Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у резолюції від 17.12.2018 року виразила занепокоєність посиленням кіберзлочинності і використанням інформаційних та телекомунікаційних технологій при вчиненні багатьох видів злочинів. У зв'язку з цим, рекомендувала державам-членам активізувати їх зусилля у боротьбі з кіберзлочинністю і злочинним використанням інформаційних і комунікаційних технологій у всіх його формах та розвивати міжнародне співробітництво в цій сфері, включаючи обмін електронними доказами [1].

Не меншого значення має наукове забезпечення протидії кіберзлочинності, яке у вітчизняній доктрині перебуває не досить розвиненим, незважаючи на прикладні дослідження вчених. Причин цьому може бути безліч, наприклад, відсутність чітких меж предмету дослідження, застарілі методики збору та аналізу емпіричного матеріалу, ігнорування у використанні результатів досліджень вчених, у першу чергу, з розвинених країн Європи та США тощо. У зв'язку з цим природа кіберзлочинності спотворюється, спрощується до комп'ютерних злочинів або в сфері інформаційних технологій. Більше того, відсутність ґрунтовних кримінологічних досліджень кіберсередовища створюють реальні проблеми у практиці протидії цьому виду злочинності в контексті міжнародного співробітництва. Так, в доповіді по роботі двадцять п'ятої сесії комісії з попередження злочинності і кримінального правосуддя Економічної і соціальної ради ООН за 2016 рік було підкреслено важливість наявності адекватного національного законодавства та активізації міжнародного співробітництва в боротьбі з кіберзлочинністю. Також, висловлювалися різні думки щодо найкращого підходу до боро-

тьби з кіберзлочинністю на міжнародному рівні [4]. Наприклад, учасники звертали увагу на необхідність розробки нового всеосяжного міжнародно-правового документу з кіберзлочинності, в якому основна увага буде приділена, зокрема, процесуальним питанням. Однак це питання є не вирішеним до сих пір, а головним міжнародним документом виступає Конвенція з кіберзлочинності Ради Європи, що була прийнята у 2001 році.

Вперше кіберкримінологія як науковий напрям була запропонована у 2007 році індійським вченим К. Джайшанкар. У своїй роботі науковець визначає дефініцію кіберкримінології: «...як, вчення про причинно-наслідкові зв'язки при вчиненні злочинів, що відбуваються в кіберпросторі та їх вплив на фізичний простір» [2]. Безумовно, вказане визначення не відображає всю сутність кримінології загалом і кіберкримінології, як її складової, а тому потребує додаткового дослідження крізь призму сучасних досліджень.

У вітчизняній науковій думці термін «кіберкримінологія» майже не зустрічається. Наявні лише описові згадки у російських працях, на кшталт: «На стику інформатики та кримінології з'явилося новий науковий напрям кіберкримінологія. На сьогоднішній день кіберкримінологія – це приватна кримінологічна теорія, яка вивчає злочинність в кіберпросторі (кіберзлочинність), її причини, особливості особистості кіберзлочинця і заходи протидії цьому явищу» [3].

Очевидно, що кіберкримінологія за своєю природою є мультидисциплінарною галуззю дослідження. Вона охоплює криміналістику, соціологію, психологію, віктимологію комп'ютерні та інтернет-науки. До того ж, в основі кіберкримінології лежить вивчення злочинної поведінки та віктимізації в кіберпросторі з поведінкової теоретичної точки зору, що видається з одного боку перспективним, з іншого – надскладним. Це пов'язано, у першу чергу, з емпіричним матеріалом. Так, науковцям та практикам досить легко ідентифікувати жертв кіберзлочинів, але не злочинців, а наявні вивчення на підставі вироків у кримінальних справах формують уявлення не про професійного кіберзлочинця, а про аматора або початківця. Це одна із важливих проблем, які необхідно вирішити кіберкримінології для вироблення ефективних заходів протидії цьому виду злочинності. Саме кіберкримінологія повинна стати тією галуззю знань, яка дозволить більш детально дослідити кіберпростір з точки зору порушення норм кримінального закону.

Список використаної літератури:

1. Укрепление программы Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, в особенности ее потенциала в сфере технического сотрудничества. Принята резолюцией 73/186 Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 2018 года. *Организация Объединенных Наций : офіційний веб-сайт*. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/RES/73/186>
2. Jaishankar K. Cyber criminology: Evolving a novel discipline with a new journal. *International Journal of Cyber Criminology*. 1 (1). P. 1–6.

3. Шестаков Д.А., Дикаев С.У., Данилов А.П. *Летопись Санкт-Петербургского международного криминологического клуба*. Год 2014 // *Криминология: вчера, сегодня, завтра*. – 2015. – № 1 (36). – С.73
4. Доклад о работе двадцать пятой сессии (11 декабря 2015 года и 23-27 мая 2016 года) Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию Экономического и Социального Совета ООН. *Организация Объединенных Наций : официальный веб-сайт*. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/E/2016/30>

Ключові слова: кіберкримінологія, кіберпростір, кіберзлочини.

Ключевые слова: киберкриминалогия, киберпростир, киберзлочини.

Key words: cyber criminology, cyber space, cybercrime.

ЦИТРИК ВІКТОР ЯРОСЛАВОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВІДТВОРЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАКТИК

Не зважаючи на те, що причини та умови злочинності є одним із усталених елементів предмету кримінологічної науки, слід констатувати відсутність єдності серед провідних вчених щодо вчення про взаємобумовленість та залежність злочинних проявів від об'єктивних та суб'єктивних явищ і станів.

Не маючи на меті заглиблюватися у всі існуючі кримінологічні концепції детермінації злочинності та розуміючи практичну неможливість універсалізації певної з них, спробуємо визначити соціально-психологічний механізм корупційної злочинності.

З огляду на сучасні характеристики корупційних відносин, зміщення акцентів у розумінні сутності корупції як суто корисливої діяльності – неправомірного одержання вигоди службовою особою – до сприйняття концепції підкупу-продажності, соціально-психологічні детермінанти корупційного підкупу набувають особливого звучання.

Серед них потужним фактором уважати неузгодженість між проголошенням курсу та закличками до боротьби з корупцією на найвищому державному рівні та реальною обстановкою бездіяльності або й навіть потурання корупційним відносинам.

Непідготовлені належним чином, а часом і просто безсистемні (хаотичні), швидкоплинні «кампанії» або «хрестові походи» з боротьби з корупцією у всіх її формах, видах, сферах і проявах швидше шкодять цій боротьбі, ніж справляють позитивний ефект, оскільки ці широко розклямовані в засобах масової інформації антикорупційні «кампанії»